"శ్రీ కిడాంబి లేడా?"

- రాధికా శాస్త్రి, Upper Maciungie, PA

ఆ రోజు దీపావళి పండుగ. మిత్రులొకరినుండి ఫోను వచ్చింది. అంత ఉదయాన్నే ఎవరు చేసి ఉంటారనుకుంటూ రిసీవరు తీసుకున్నాను - దీపావళి శుభాకాంక్షలు చెపుతూ పలకరించుకోవడం మామూలే మనకు. కుశల ప్రశ్నలు జరిగాయి. కాని వారి గొంతులో ఏదో అపశృతిలా అనిపించింది. వినకూడని వార్త విననలసివచ్చిందా రోజు. శ్రీ కిడాంబి రఘునాథ్‌గారు అకస్మాత్తుగా మనందరినీ కన్నీటిసాగరంలో ముంచి వెళ్ళి పోయారు. కొద్దిసేపు నా మనస్సు స్థబ్దుగా అయిపోయింది .

ఈ వార్త సత్యమేననీ వారిక మన మధ్య ఉండరనీ అనుకోవడానికి హితవులేక అంతర్యుద్ధం జరుగుతోంది నాలో. Funeral Homeకు మిత్రులందరితోపాటు మేము కూడ వెళ్ళాం. ప్రశాంతంగా నిద్రిస్తున్నట్లు ఉన్న వారి భౌతిక దేహాన్ని చూశాక, ఈ విషాద వార్త కలకాదు యదార్థమే అని నాకు నేను నచ్చచెప్పు కోవలసి వచ్చింది..

అయినా అంత హఠాత్తుగా అకాల మరణం ఎలా సంభవించింది? ఎందుకు జరిగింది? జీవితంలో అన్ని బాధ్యతలు తీరి, సుఖంగా పిల్లలు, మనుమలతో శేష జీవితం గడపవలసిన సమయం ఇది. వారి జీవితంలో దానికనుకూలంగా ఏర్పాట్లు కూడ చేసుకున్నారు. మున్ముందు చెయ్యవలసిన ఎన్నో సాంఘిక ప్రణాళికలు, ఆశయాలు, వాటి నిర్వహణ గురించి ఆలోచనలు జరుపుతున్నారు - ఇతర సభ్యులతో సంప్రదింపులు జరుగుతున్నాయి - వాటి ఆచరణ విషయమై. కాని .... దైవం అనుకూలించలేదు. తానొకటి తలిస్తే దైవం వేరొకటి తలచింది. అందరినీ, అన్నిటినీ అర్ధాంతరంగా వదలి దైవసన్నిధి చేరుకున్నారు. నాలో ప్రశ్నలు ప్రశ్నలుగానే మిగిలి పోయాయి. దీనినే విధి, దైవం, విష్ణుమాయ, లీల, అని ఏ పేరు తో అనుకున్నా, పర్యవసానం మాత్రం ఒకటే. పుట్టిన ప్రతి జీవి గిట్టక తప్పదు. "జాతస్య మరణం ధృవం" అంటారు పెద్దలు. పుట్టిన ప్రతి వ్యక్తి తనతో పూర్వజన్మ కర్మ ఫలాన్ని (సంచిత కర్మ) తెచ్చుకుంటారు. మనం ఇహలోకంలో అనుభవించే సుఖదుఃఖాలు మన పూర్వ జన్మకర్మల ఫలితమని శాస్త్ర సిద్ధాంతం. అలానే ఈ జన్మలో చేసే మన పనులు, తర్వాతకాలంలో ఉత్తమ జన్మలకు, తద్వారా మోక్ష ప్రాప్తికి కారణభూతమౌతాయంటారు శాస్త్రకారులు.

ఈ కర్మ సిద్ధాంతం దృష్ట్యా చూచినా శ్రీరఘునాథ్ గారి జీవితంలో ఒక అర్థం, పరమార్థం, గోచరిస్తుంది.. వారు సంఘసేవ - తద్వారా మానవసేవ, అకుంఠిత దీక్షతో, పట్టుదలతో అమెరికాలో తెలుగు వారి అభిరుచులకు, ఆశయాలకు, ప్రతీకగానిల్చి, గత రెండు దశాబ్దాలుగా కృషి చేశారు. నిర్విరామంగా. మానవసేవే మాధవసేవ అని త్రికరణ శుద్ధిగా నమ్మి, నిస్వార్థంగా తాను నమ్మిన ఆశయాలకు ఒక రూపకల్పన చేసి, తెలుగు సంఘ సభ్యుల సహకారంతో, ప్రోత్సాహంతో ముందుకు నడిచారీయన. దేనికీ వెనుకంజ వెయ్యలేదు. ఈ నాడు దేశవిదేశాలలో అమెరికా తెలుగులకు ఒక గుర్తింపు, పేరు ప్రఖ్యాతులు వచ్చాయంటే అది కిడాంబిగారు చేసిన నిర్విరామ కృషి ఫలితమే అని చెప్పక తప్పదు. మాధవసేవ అంటూ కొద్దో గొప్పో అందరం చేస్తున్నా మనుకుంటాం. భగవంతుని యందు భయంవల్లో, భక్తివల్లో, వీలైనపుడు దేవాలయానికి వెళ్ళి దైవదర్శనం చేస్తూంటాం. కాని వీలుపడని సందర్భాలలో కూడ, రఘునాథ్‌గారి వంటి సంఘసేవకులు, ఆయా కార్యకలాపాల విషయమై ఎన్నో గంటలు, రోజులు, నెలలూ కూడ గడుపు తారనడంలో అతిశయోక్తి ఎంతమాత్రం ఉండదు.

అవి తెలుగు కళాసమితి (TFAS) క్రొత్తగా రూపు దిద్దుకుంటున్న రోజులు. Tri State Area లో అనేక తెలుగు ప్రజలు, అలాగే అనేక అభిప్రాయభేదాలు కూడ ఉండేవి. అటువంటి సందర్భంలో New Jerseyలో తెలుగు కళాసమితి అనే తెలుగు సంఘాన్ని స్థాపించి, అందరినీ దాని వెనుక ఏకగ్రీవంగా నడిపించి, తాను నాయకుడై, న్యూజెర్సీ తెలుగులకు వారి సంఘానికి ఒక స్ఫూర్తిని, దీప్తిని, కీర్తిని సృష్టించి తెలుగు వెలుగులను తారా పథంలో ప్రపంచపటంలో మున్ముందు నిలబెట్టారు శ్రీ రఘునాథ్‌గారు.

రఘునాథ్‌గారి మరొక ఘనకార్యం -వారి పోషణలో, సంపాద కత్వంలో, సృజనాత్మకంగా పెరిగి, ప్రౌఢగా అంద చందాలతో అలరారుతున్న మన "తెలుగుజ్యోతి" - వారి మానస పుత్రిక.

ప్రస్తుతంలోలా, ఆనాడు తెలుగు Software లేదు Type చెయ్యడానికి కంప్యూటరులు లేవు. రచనలు చేతి వ్రాతలో వ్రాసి పంపితే, రఘునాథ్ గారు స్వయంగా తమ దస్తూరితో ముచ్చటగా వ్రాస్తే, వాటి కాపీ ప్రతులు "తెలుగు జ్యోతి"గా వెలువడేవి. అలా వ్రాసి ప్రచురించడానికి ఎంతనేర్పు, ఓర్పు ఉండాలి మరి!

ఒక సారి Morristown Telugu Schoolలో ఒక చిన్న సాహిత్య సమావేశం జరిగింది. ఇది చాలా ఏండ్ల క్రిందటి మాట. అమెరికాకు ఏ గొప్ప లేక పిల్ల కవి లేక గాయకుడు వచ్చినా, ఆ ఆ తెలుగు సంఘాల కార్యవర్గం వారు, న్యూజెర్సీ కిడాంబి రఘునాథ్‌గారిని పిలిచి program ఏర్పాటు చేయమని అడగడం పరిపాటే. అమెరికా వచ్చే ప్రతి తెలుగు కళాభారతికీ, కిడాంబిగారు

వేసే ఆమోదముద్ర కెనడీ ఎయిర్ పోర్టులో entry ముద్ర వంటిది. వారి మెప్పు పొంది స్వదేశం తిరిగి వెడితే అక్కడ పత్రికలో వేయించుకోవచ్చు - న్యూజెర్సీలో ఘనంగా సన్మానం జరిగిందని. ఈదేశం వచ్చేతెలుగులకు కొందరికి సన్మానం జరుగుతుంది - వారిలో ఆ సత్తా ఉంటుంది కాబట్టి. మరికొందరు అడిగి మరీ సమావేశాలు సన్మానాలు జరిపించుకుంటారు. పై ఉదహరించిన సాహిత్య సమావేశానంతరం ఒక అమ్మాయి నాట్యం చేస్తోంది. ఆ పాట మొదట తెలుగులో నడిచి మధ్యలో తమిళ భాషలో కి వెళ్ళింది. నేను హాలు వెనకగా నిలబడి చూస్తున్నాను. ఇంతలో రఘునాథ్‌గారు అక్కడకు వచ్చారు. "పాట ఏ భాషలో ఉందో అర్థం గావడం లేదండీ" అన్నాను నవ్వుతూ. "భామాకలాపం" అరవగాయని ఒకసారి ఎలా పాడిందో చెప్పి తెగనవ్వించారు. "భామనే సత్యభామనే" అంటూ రంగప్రవేశం చేస్తుంది సత్యభామ. ఆవిడకు సహజంగా అహంకారం ఎక్కువకదా. అన్నిటిలో తనే శ్రేష్ఠురాలనని చెప్పుకుంటూ నాట్యం, దానికనుగుణంగా గానం, సాగుతోంది. "బంతినే పూబంతినే" అనే చరణం గురించి చెబుతూ "తమిళులకు సంగీత జ్ఞానమేగాని సాహిత్యజ్ఞానం తక్కువండీ." "బంతినే" అనే పదానికి బదులు "పందినే" పాడిందని వారు అంటే అప్పుడు నవ్వుకున్నా ఆశ్చర్యపడను. ఇప్పుడు. నాకొక అతి సన్నిహితురాలు, స్నేహశీలి అయిన ఒక తమిళవనితతో స్నేహం ఏర్పడింది. గత రెండు సంవత్సరాలుగా మేమిద్దరము ఆర్షవిద్యాగురుకుల ఆశ్రమానికి సంస్కృత పాఠానికి వెడుతూంటాం. పాపం తమిళులకు అక్షర లోపం చాలా ఉంది వారి భాషలో. నా స్నేహితురాలు 'త'కి'ద', 'ద'కి'త' అక్షరం, 'ప'కి'బ', అలానే 'బ'కి'ప' - ఇలా పలికి సంస్కృత భాషను ఖూనీ చేస్తుంది. అందువలన "బంతి" ని "పంది"గా పలికి పాడారంటే వింతేమీలేదు.

ఒక సారి రఘునాథ్ గారు మాటల సందర్భంలో 'రాధిక గారూ, మాహాఅంటే అర్థమేమిటండీ' అన్నారు. నాకు తెలిచిన విధంగా చెప్పాను - గొప్ప great అనే అర్థం అని. "ఇంకేదైనా ఉందా?" అన్నారు. నాకు తోచిన అర్థమదేనని చెప్పాను అప్పట్లో. ఇప్పుడిలా అని పిస్తోంది ఆరోజు ఆవిషయం గుర్తుకు వచ్చి. "రఘునాథ్ గారూ, 'మహా' అనే పదం తెలుగులో వాడుక లో ఉన్న పదమేగాని (అనేక ఇతర 'తెలుగు' శబ్దాల వలె) దాని ధాతువు 'మహత్' అనే సంస్కృత పదమైయుంటుంది. (మహాన్ మహాన్తౌ మహానః - ప్రథమా విభక్తి, పుంలింగం) మహాత్ముడు అన్న పదంలో 'మహాన్' శబ్దం గొప్ప, ఉత్తమ అనే అర్థంతో 'great soul' అని అర్థం చెప్పుకుంటాం. మహత్వం కలవారిని మహాత్ములుగా సంబోధిస్తాం. దుస్సాధ్యమైన పనులు చేసి గణుతి కెక్కిన వారికి కూడ ఈ 'మహాన్' శబ్ద విశేషణం వర్తిస్తుంది. మీరు ఆ కోవకు చెందిన (మహాన్) గొప్ప వ్యక్తిత్వం కలవారండీ" అని చెప్పాలని పిస్తోంది.

కాని కిడాంబి రఘునాథ్‌గారు మన ఎదుట ఇక ఉండరు. ఒక వ్యక్తి " ఎంతకాలం జీవించాడనేకంటే ఎటువంటి (Quality Life) జీవితం గడిపాడని" ఆలోచిస్తే, కిడాంబిగారు భగవంతుడిచ్చిన ఆయుర్దాయాన్ని పూర్తిగా అనుభవించి కీర్తి సంపాదించుకుని, అమెరికా తెలుగువారికి Legacyగా ఎంతో ఇచ్చి వెళ్ళిపోయారు. "తెలుగు జ్యోతి" పేరెత్తితే కిడాంబి రఘునాథ్‌గారేనా అని అడిగిన వారెందరో ఉన్నారు. తెలుగు జ్యోతికి వారికి అంతటి అవినాభావ సంబంధం ఉంది. నా రచనలు ఎప్పుడూ రఘునాథ్ గారికి పంపడం అలవాటు. వారు అప్పుడప్పుడు పిలిచి ప్రశంసాపూర్వకంగా, వేరొకప్పుడు, ఇతి వృత్తంలో తలెత్తిన సమస్యలకు పరిష్కారం చూపించలేదనీ అనేవారు. 'సమస్యలు అందరివీ ఒకలాటివైనా వాటి పరిష్కార మార్గాలు భిన్నంగా ఉండవచ్చు. సూచనగా చెప్పి వదిలెయ్యడమే గాని, నిక్కచ్చిగా చెప్పడం వీలయే విషయం కాదండీ' అని నేనన్నప్పుడు, వారికంతగా అంగీకారం అయినట్లు తోచదు నాకు. “there is a lot of grey area between white and black” అనే సూత్రం ఆయన వద్ద పనిచెయ్యదేమో. He may agree or disagree with his views but he would leave a definite impression on us when we leave.

రఘునాథ్ గారు నిరాడంబర జీవి. Simple living, high thinking అనే motto వారిది. వారి సతీమణి శ్రీమతి ప్రభగారు తొణకని నిండుకుండ. వారి ఆశయాలకు, కార్యకలాపాలకు, తన పూర్తి సహకారాన్నిచ్చి, తోడ్పడేవారు. కిడాంబి దంపతు లిద్దరూ, కలిసినప్పుడల్లా ఎంతో ఆప్యాయంగా మాట్లాడేవారు. వారి కుమార్తె చి.సౌ. ఉషను, తమ ఆశయాలకు, ఆదర్శాలకు అనుగుణంగా, ఆమెకు సంగీత, నాట్యకళలలో ప్రవేశం మాత్రమే కాకుండా, ప్రావీణ్యతను కూడ ఉండేటట్లు, తీర్చి దిద్దుకున్నారు. రఘునాథ్‌గారి మరొక పుత్రిక "తెలుగు జ్యోతి". వారు నాటిన బీజం చిన్న మొక్కనుండి గొప్ప (మహా)వృక్షంగా, ఫలపుష్ప భరితమై, ప్రపంచమంతటా కీర్తి వెలుగులు వెదజల్లుతోంది.

తెలుగు జ్యోతికి వెలుగు శ్రీ కిడాంబి.

ఆ కాంతి అస్తమించిందీనాడు

"అయినా పోయిందేమీలేదు,
తెలుగు జ్యోతి పునాది కడుగొప్పది,
అది ప్రజ్వలించే నిరంతర జ్యోతి -
పదికాలాల పాటు వెలుగుతూంటుంది"
అంటూ దీవిస్తాడొకడు దివినుండి,
తెలుగు తల్లి ముద్దు బిడ్డ,
"తెలుగు జ్యోతి" కి ఆదర్శజనకుడు,
శ్రీ కిడాంబి రఘునాథనే 'మహాన్' వ్యక్తి.